

**Opinia o dorobku naukowym Pana dr Tomasza Brańki w postępowaniu
habilitacyjnym, w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o
polityce.**

Opinia została przygotowana na zasadach i kryteriach określonych w *ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w dziedzinie sztuki* (Dz.U. 2017, poz.595), w związku z art.179 *ustawy z dnia 3 lipca 2018 r.* (Przepisy wprowadzające ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2018, poz. 1669), a także na regulacjach *rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. nr 196, poz.1165), na podstawie dokumentacji przekazanej przez Pana dr hab. Łukasza Donaję, sekretarza komisji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (pismo przewodnie z dnia 3 grudnia 2019 r.), w związku z decyzją Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 5 listopada 2019 r., w sprawie powołania komisji w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dra Tomasza Brańki.

Należy zaznaczyć, że dokumentacja Habilitanta jest rzetelna i obszerna, a przywołane w autoreferacie i w wykazie dorobku habilitacyjnego dane o aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej Habilitanta są poparte załączonymi kopiami dokumentów i publikacjami.

Sylwetka akademicka Kandydata – informacje ogólne

Postępowanie habilitacyjne Pana dr Tomasza Brańki zostało wszczęte po 12 latach od uzyskania stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w Uniwersytecie Adama Mickiewicza i zbliżonym okresie zatrudnienia na stanowisku adiunkta, a następnie starszego wykładowcy w macierzystej jednostce akademickiej. Kariera zawodowa dr Tomasza Brańki jako nauczyciela akademickiego jest przykładem długiego i solidnego przygotowania do roli samodzielnego pracownika nauki. Ponadto, w tym okresie pełnił Pan dr Brańka przez dwie kadencje funkcję prodziekana do spraw współpracy międzynarodowej na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, a także koordynatora programu Erasmus, członka

komicji rektorskich i wiele innych funkcji o charakterze organizacyjnym, wykazanych w dokumentacji. Nie ulega wątpliwości, że te bardzo absorbujące obowiązki organizacyjne na rzecz Uczelni musiały mieć wpływ na tempo przygotowania habilitacji.

Pan dr Tomasz Brańka ukończył studia politologiczne w Uniwersytecie Adama Mickiewicza, w 2002 r. W latach 2001-2002 studiował także stosunki międzynarodowe, w Södertörn University, w Szwecji. Bezpośrednio po studiach magisterskich został przyjęty na studia doktoranckie na Wydziale Nauk Społecznych UAM. Pracę doktorską obronił dr Tomasz Brańka w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM n.t. *Nordyckie terytoria autonomiczne jako niesuwerenni uczestnicy stosunków międzynarodowych. Aspekty polityczne i prawne*. Promotorem dysertacji był prof. zw. dr. hab. Włodzimierz Malendowski.

Pan dr Tomasz Brańka był członkiem komitetów organizacyjnych 9 konferencji międzynarodowych lub o zasięgu międzynarodowym (wiele z nich o charakterze cyklicznym). Dokumentacja zawiera również wykaz konferencji naukowych, w których Habilitant uczestniczył czynnie. W sumie chodzi o około 50 konferencji krajowych i zagranicznych. W znacznym stopniu wystąpienia konferencyjne są powiązane z późniejszymi publikacjami dr Tomasza Brańki.

Znajdujemy w dokumentacji także potwierdzenia udziału w prawie 30 grantach i projektach badawczych (jako kierownika lub wykonawcy). Większość z nich miała (ma) zakres międzynarodowy. Habilitant korzystał także ze stypendiów zagranicznych związanych z pobytami krótkoterminowymi (wyjątkiem był trzymiesięczny staż w Finlandii), w znacznym stopniu w ramach Erasmusa. Habilitant dzięki temu mógł realizować wyjazdy w celach naukowych, dydaktycznych i szkoleniowych w wielu krajach, w tym, w USA, Jordanii, Azerbejdżanie, Rosji, Czeskiej Republice, Hiszpanii i w Turcji. Niektóre z nich były powiązane ze wspomnianymi wyżej grantami. Projekty badawcze w większości były (są) projektami realizowanymi między instytucjami naukowymi (w tym uczelniami). Brak natomiast informacji w dokumentacji o udziale w grantach uzyskiwanych na zasadzie konkursów otwartych NCN-u, czy wcześniej KBN-u, co być może oznacza, że takowych nie było.

W okresie swego zatrudnienia w UAM Habilitant prowadził zajęcia dydaktyczne w formie wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów i seminariów na kierunkach: politologia, stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo narodowe, dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz zarządzanie państwem. Chodzi o takie przedmioty jak: *Międzynarodowe stosunki polityczne (także w wersji anglojęzycznej)*, *Samorząd terytorialny i regionalizm w Europie*, *Międzynarodowa ochrona środowiska*, *Odpowiedzialność społeczna biznesu*,

International Environment Policy, Baltic Sea Region, Cultures, Politics, Societies, a także inne. Niektóre z zajęć były prowadzone także dla studentów zagranicznych. Dr Tomasz Brańka jest promotorem wielu prac licencjackich i magisterskich. Był także recenzentem prac magisterskich.

2. Osiągnięcia naukowe

Habilitant wskazał tytuł swego osiągnięcia naukowego mającego być, wraz z załączonymi publikacjami, podstawową oceny:

„Formy i efektywność rozwiązań autonomii terytorialnej we współczesnych stosunkach międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich.”

Na osiągnięcie naukowe składa się cykl 3 współredakcji monografii (wszystkie w j. angielskim), 7 artykułów w czasopismach naukowych (2 w j. angielskim; 5 w j. polskim w tym 7 z listy B MNiSW) oraz 10 artykułów w pracach zbiorowych (w tym 8 w j. angielskim i 2 w j. polskim). Ponadto, jest współredaktorem *Book of Abstracts*.

Lista publikacji składających się na przedłożone do oceny osiągnięcie:

1. Brańka T., 2019, *Reconfiguring the State – Territorial Autonomy and the Right to Secession*, [in:] *Old borders – new challenges, new borders – old challenges. De-bordering and re-bordering in contemporary Europe*, ed. Jańczak J., Logos Verlag, Berlin, ISBN: 978-3-8325-4875-9, s. 95-112.
2. *Getting Europe back to work. Crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, 2019, eds. Brańka T., Skrzypczyńska J., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, ISBN 978-83-65817-63-1. Udział szacowany na 50%.
3. Brańka T., 2019, *The Aland Islands as an Example of Economic Development in a Peripheral Region Example of Innovative Europe*, [in:] *Getting Europe back to work. Crisis (re)production and crisis overcoming in Europe*, eds. Brańka T., Skrzypczyńska J., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, s. 125-140.
4. Brańka T., 2018, *Połarny Jedwabny Szlak – chińska wizja Arktyki*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w procesie zmian. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Zdzisławowi W. Puśleckiemu*, red. Stelmach A., Szymczyński T.R., Walkowski M., Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, s. 111-121.

5. Brańska T., 2018, *Treść i zakres pojęcia autonomia: wyzwania definicyjne*, „Acta Politica Polonica”, nr 45, DOI: 10.18276/ap.2018.45-01, s. 5-17.
6. Brańska T., 2018, *Greenland – from Autonomy to (In)Dependence*, „Przegląd Strategiczny” nr 11, DOI: 10.14746/ps.2018.1.8, s. 107-128.
7. *Current Challenges of Local and Regional Development. Book of Abstracts*, 2018, eds. Bernaciak A., Brańska T., The WSB University in Poznań Press, ISBN 978-83-7205-362-6. Mój udział szacuję na 50%, ss. 95.
8. Brańska T., 2017, *Demilitarization and neutralization – the case of the Åland Islands*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4, DOI: 10.14746/pp.2017.22.4.15, s. 203-217.
9. Brańska T., 2017, *Sytuacja prawnomiędzynarodowa Wysp Alandzkich w Unii Europejskiej*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 3, DOI 10.14746/ssp.2017.3.1, s. 5-23.
10. *Boundaries Revisited. A Conceptual Turn in European Border Practices*, 2015, eds. Brańska T., Jańczak J., Logos Verlag, Berlin, ISBN 978-3-8325-3867-5, ISSN 1610-4277, ss. 170. Udział szacowany na 50%.
11. Brańska T., 2015, *Scotland: between frontiers and boundaries. Second level boundary*, [in:] *Boundaries Revisited. Conceptual Turn in European Border Practices*, eds. Branka T., Janczak J., Logos Verlag, Berlin, s. 95-112.
12. *Regional Development and the Baltic Sea Region*, 2014, eds. Brańska T., Bernaciak A., The Baltic University Programme, Uppsala University, ss. 168. udział szacowany na 50%.
13. Brańska T., 2014, *Supporters and Opponents of Autonomous Solutions*, [in:] Branka T., Bernaciak A., 2014, *Regional Development and the Baltic Sea Region*, The Baltic University Programme, Uppsala University, s. 95-105.
14. Brańska T., 2013, *Znaczenie Grenlandii w polityce Danii oraz we współczesnych stosunkach międzynarodowych* [w:] *Arktyka na początku XXI wieku. Między rywalizacją a współpracą*, red. Łuszczuk M., Lublin, s. 467-484.
15. Brańska T., 2012, *Geopolityczny status Królestwa Danii – mit państwa unitarnego*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4, s. 17-36.
16. Brańska T., 2009, *Tornio-Haparanda: A Unique Result of Neighboring Towns*, [in:] Jańczak J. (ed.), *Conflict and Cooperation in Divided Cities*, Berlin: Logos Verlag, s. 191-204.

17. Brańska T., 2008, *Overseas Countries and Territories' Status in the European Community* [in:] *Beyond Borders: External Relations of the European Union*, ed. Jańczak J., Wydawnictwo WNPiD UAM, Poznań, s. 79-91.
18. Brańska T., 2007, *Status terytorium zamorskiego Wspólnot Europejskich na przykładzie Grenlandii*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 1, s. 251-266.
19. Brańska T., 2007, *Anti-terrorism War and the Rights of Indigenous Peoples*, [in:] *The Modern terrorism and its Forms*, red. Wojciechowski S., Poznań, s. 67-78.
20. Brańska T., 2007, *Nunavut – „Nasza Ziemia” Inuitów*, „Problemy Humanistyki”, nr 13, s. 125-140.
21. Brańska T., 2007, *Indigenous Peoples. The Successes and Failures of the First UN International Decade of the World's Indigenous People*, [in:] *Contemporary politics through the eyes of young researchers*, eds. Brańska T., Musiał M., Osiewicz P., Poznań, s. 7-18.

Dokumentacja zawiera także pozostałe publikacje przyporządkowane do trzech obszarów zainteresowań:

1) zrównoważonego rozwoju

- Brańska T., 2018, *Uchodźca środowiskowy*, [w:] *Encyklopedia globalnego zarządzania ekologicznego i energetycznego*, red. Rewizorski M., Bieniek K., Poznań, s. 130-141;
- Brańska T., 2017, *Climate refugees in contemporary world*, [in:] *Immigration crises, borders and the European Union*, ed. J. Janczak, Logos Verlag, ISBN 978-3-8325-4436-2 ISSN 1610-4277, s. 79-94;
- Bernaciak A., Brańska T., 2015, *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim. „Park Manager Game”*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” vol. 3, no. 5, s. 159-174, udział Habilitanta szacowany na 50%.

2) współczesnych stosunków międzynarodowych

- Brańska T., 2010, *EULEX Kosowo – największa misja cywilna*, [w:] *Misje cywilne Unii Europejskiej*, red. Przybylska-Maszner B., Poznań, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, s. 67-80;
- Brańska T., Lorenc M., Osiewicz P., Potyrała A., 2010, *Irak – między wojną a pokojem*, Toruń, Wydawnictwo Mado, ss. 151, udział Habilitanta szacowany na 25%.

- Brańska T., 2010, *Koszty i konsekwencje wojny w Iraku*, [w:] Brańska T., Lorenc M., Osiewicz P., Potyrała A., *Irak – między wojną a pokojem*, Toruń, Wydawnictwo Mado, s. 103-128;
- Brańska T., 2009, *Droga Węgier do członkostwa w Unii Europejskiej* [w:] *Negocjowanie granic: od UE-15 do UE-27. Rozszerzenie wschodnie Unii Europejskiej. Część pierwsza - grupa luksemburska (2004) Estonia, Polska, Republika Czeska, Słowenia, Węgry, Cypr w UE* (tom IV), red. Szymczyński T.R., Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań, s. 123-157.

3) europejskiego szkolnictwa wyższego

- *Double reunification through the European Union's Education Policy*, 2016, ed. Przybylska Maszner B., Musiał-Karg M., Brańska T., Poznań, ISBN 978-83-62907-72-4, ss. 121 (publikacja powstała jako efekt realizowanego na WNPID Modułu Jean Monnet w latach 2013-2016); udział Habilitanta szacowany na 30%;
- Brańska T., 2016, *MOOCs: with universities or instead of them?* [in:] *Double reunification through the European Union's Education Policy* (2016), ed. Przybylska Maszner B., Musiał-Karg M., Brańska T., Poznań, ISBN 978-83-62907-72-4, s. 65-76;
- Brańska T., 2016, *Massive Open Online Courses as a public relations tool*, [in:] *Information Age. Media in the Modern World – Petersburg readings*, ISSN 2306-417X, s. 206-209;
- Bernaciak A., Brańska T., 2015, *Gra jako narzędzie dydaktyczne w kształceniu na poziomie akademickim. „Park Manager Game”*, „*Studia Oeconomica Posnaniensia*” vol. 3, no. 5, s. 159-174, udział Habilitanta szacowany na 50%.

Ocena osiągnięcia naukowego habilitacji

Publikacje wskazane jako podstawa osiągnięcia habilitacyjnego w liczbie 21 należy podzielić na takie, które są współredakcją monografii wieloautorskich i na te, które w istotny sposób egzemplifikują dorobek Pana dr Tomasza Brańki. Ograniczając się do drugiej grupy, ich liczba jest nieco mniejsza, wynosi bowiem 17 prac. Spośród nich 10 to teksty w języku angielskim, a pozostałe 7 w języku polskim. Większość prac (10) opublikowano w pracach zbiorowych (dzisiaj określanych dziwacznym pojęciem *monografii wieloautorskich*), pozostałe zaś w znanych krajowych czasopismach naukowych (z czego 5 to czasopisma UAM). Monografie natomiast w połowie to publikacje UAM, jedna UMCS, trzy Uniwersytetu Viadrina, jedna Uniwersytetu Uppsala. Objętościowo są bardzo zróżnicowane.

W zdecydowanej większości są to publikacje wyłączne albo w kooperacji z Uniwersytetem Adama Mickiewicza. Tzw. udział zewnętrzny w publikacjach Habilitanta jest wyraźnie mniejszy. Nie czynię z tego bynajmniej zarzutu. Podaję tę ilościową ocenę wyłącznie dlatego, że czasami takie kryterium może być traktowane jako znaczące. Dla mnie, w ocenie prac awansowych, ważny pozostaje aspekt merytoryczny prac i ich oryginalność. Poza tym, wszystkie dołączone publikacje zostały napisane rzetelnie, nie tylko pod względem merytorycznym, ale także formalnym (struktura, wnioski, bibliografia i źródła).

Dla recenzenta jak i każdego innego czytelnika, byłoby lepiej gdyby Habilitant zawarł swe osiągnięcie naukowe w jednym dziele. Z punktu widzenia zwartości, przeprowadzenia wywodów, wnioskowania jest to bez wątpienia rozwiązanie bardziej pożądane. Jednakże z dokonanego wyboru przez Habilitanta nie można mu w żadnym razie czynić zarzutu. Jest to nie tylko możliwe prawnie, ale też coraz częściej spotykane w praktyce. *Choć, muszę niestety wskazać, że dość niedawno, w mym dawnym ośrodku akademickim, zablokowano postępowanie habilitacyjne z tego powodu.*

To co w istocie jest ważne dla oceny osiągnięcia naukowego, to jego wartość merytoryczna: temat badawczy, cele, hipotezy, proces przeprowadzenia dowodów, weryfikacja i wnioski (częściowe i końcowe). Można sobie też zadać pytanie, czy Autor tworząc osiągnięcie habilitacyjne publikował swe prace cząstkowe zgodnie z wcześniej założonym tematem, czy też temat został sformułowany już po ukazaniu się publikacji? Odpowiedź nie jest łatwa, by nie powiedzieć, prawie niemożliwa. Jednak, cykl publikacyjny świadczy ponad wszelką wątpliwość, że dr Tomasz Brańska od lat realizuje tematycznie koherentne zagadnienie badawcze, w miarę wyraźnie określone. Od czasu dysertacji, a związki z tematyką doktoratu są widoczne, główne badania Habilitanta dotyczą kwestii autonomii terytorialnej, przede wszystkim państw nordyckich, w stosunkach międzynarodowych. Zatem przekonanie Habilitanta wyrażone w autoreferacie, że „*Główny obszar moich zainteresowań naukowych koncentruje się wokół problematyki wyzwań teoretycznych, definicyjnych oraz efektywności rozwiązań autonomii terytorialnej w ramach współczesnych stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich (głównie Wyspy Alandzkie oraz Grenlandia).*” znajduje w pełni uzasadnienie w tematyce większości Jego publikacji. Tym samym, dowodzi to ponad wszelką wątpliwość, że zajmuje się On wyraźnie ukierunkowanym zagadnieniem naukowym, a tym samym – co jest pozytywną stroną Jego dorobku – jest badaczem dojrzałym, mającym już swe uznane miejsce w polskiej politologii.

Poza określeniem tematu znajdujemy wskazanie celu badań, a jest nim „określenie dynamiki zmian w realizowaniu uprawnień przez nordyckie terytoria autonomiczne oraz wykazanie efektywnego wykorzystania zasady samostanowienia narodów w jej wewnętrznym oraz – potencjalnie – zewnętrznym wymiarze.” W rozwinięciu tej części, Habilitant określił w autoreferacie tezy prezentowanego zagadnienia badawczego. Warto przytoczyć je *in extenso*:

„Na podstawie badań postawiono **główną tezę**, która sprowadza się do stwierdzenia, że autonomia terytorialna posiada potencjał łagodzenia konfliktów terytorialno-etnicznych, a tym samym stanowi unikalny przykład realizacji zasady samostanowienia narodów, zarówno w jej wewnętrznym jak i zewnętrznym aspekcie.” Podstawowej tezie, a właściwie hipotezie, towarzyszą założenia badawcze: „**Po pierwsze**, należało zdefiniować pisze dr Brańka - sam termin autonomii terytorialnej, odróżniając ją tym samym, w węższym aspekcie, od innych rodzajów autonomii politycznej oraz – w szerszym rozumieniu – od innych podziałów władzy w państwie. **Po drugie**, w celu możliwej szerszej aplikacji tego rozwiązania prześledzono główne argumenty zwolenników oraz przeciwników stosowania autonomii terytorialnej. Kluczowym elementem była kwestia potencjalnego konfliktu pomiędzy realizacją zasady samostanowienia a zasadą integralności terytorialnej państwa. Pojawiło się pytanie o prawo do jednostronnej decyzji o secesji na podstawie zasady samostanowienia narodów. **Po trzecie**, w konsekwencji ustalonego instrumentarium teoretycznego uwagę skupiono na relacjach terytoriów autonomicznych z władzami centralnymi. W szerszym ujęciu, uwzględniając, że analizowane terytoria nordyckie przynależą do państw członkowskich Unii Europejskiej, przedstawiono szczególne uwarunkowania ich członkostwa w tej organizacji. Postawione pytania dotyczyły zakresu, w jakim konkretne rozwiązania stosowane w ramach nordyckich terytoriów autonomicznych przyczyniają się do stabilności przyjętych systemów. **Po czwarte**, uwaga skupiona została na często przywoływanym w literaturze przedmiotu zagadnieniu możliwości „eksportu” nordyckich rozwiązań autonomicznych na inne obszary. Pojawiły się zatem w tym kontekście pytania czy istnieje katalog uniwersalnych „części składowych” konstytuujących autonomię terytorialną, których spełnienie wymiennie wzmacnia prawdopodobieństwo sukcesu wprowadzenia (lub utrzymania) tego rozwiązania? Czy jest możliwe bezpośrednie przeniesienie rozwiązań z jednego regionu na inny? **Po piąte**, pojawiły się pytania związane z charakterem granic wytyczonych pomiędzy autonomicznymi terytoriami w ramach państw, które te obszary tworzą. Za punkt wyjścia posłużył tutaj klasyczny tekst Ladisa K.D. Kristofa, w którym autor dokonał głębokiej analizy znaczenia i relacji pomiędzy terminami „frontiers” a „boundaries” (Kristof, 1959). Należało określić, czy granice tworzone w procesie ustanowienia autonomii

terytorialnej są bliższe koncepcji boundaries, jako że oddzielają osobne jednostki terytorialne, czy też umożliwiając istnienie – zróżnicowanego – ale w konsekwencji zintegrowanego państwa mają charakter bliższy koncepcji frontiers.” Ostatnim punktem są rozważania dotyczące Grenlandii. Jak pisze Habilitant: „Przejęto, że wykorzystując zgromadzone informacje, dzięki tej metodzie możliwe będzie dokonanie pogłębionej analizy badanego problemu, zaprezentowanie jego specyfiki, a także ukazanie szczególnych interakcji z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych.”

Zarówno temat, opis celu badawczego, oraz założenia (pytania) odpowiadają w pełni wymogom określenia zakresu przedstawionego dorobku habilitacyjnego. Znajdujemy tu bardzo wyraźne powiązanie kilku kwestii: autonomii terytorialnej, zasady samostanowienia, znaczenia autonomii w stosunkach międzynarodowych i wreszcie egzemplifikacji rozwiązań autonomicznych polegająca na odwołaniu się do konkretnych przykładów terytoriów autonomicznych.

Habilitant znaczną część swych rozważań poświęca pojęciu autonomii terytorialnej. Od tych zagadnień rozpoczyna zresztą stosowny fragment autoreferatu. Jest to ze wszech miar słuszne, gdyż odwołanie się do definicji pozwala na interpretowanie społecznego świata, w tym oczywiście jego prawnych i politycznych wymiarów. Innymi słowy, to trafny wybór metodologiczny w badaniach społecznych. Przy czym, konstruowanie własnych pojęć nie jest niezbędne. Z powodzeniem można przyjąć, wraz z uzasadnieniem, inne znane propozycje teoretyczne. Dr Brańka wykorzystał wiele z takich propozycji, z literatury krajowej i obcej. Jak pisze: *„W zakresie klasycznego ujęcia autonomii terytorialnej głównie odwoływano się do prac Ruth Lapidoth, Hurst Hannum, Markku Suksi, Yorama Dinstein oraz Richarda B. Lillicha. Współczesne ujęcia oraz dynamika rozwojowa tego rozwiązania badana była w odniesieniu do prac Thomasa Benediktera, Gnanapala Welhengamy i Michaela Tkacika. Z polskich badaczy fenomenu autonomii terytorialnej wspomnieć trzeba Henryka Chałupczaka oraz – zwłaszcza w odniesieniu do współczesnego rozumienia tego rozwiązania – Jana Iwanka. W odniesieniu do analizy pozycji prawno-ustrojowej nordyckich terytoriów autonomicznych wymienić należy dodatkowo prace Lauri Hannikainena, Pertti Joenniemi, Jensa Dahla, Ulrika Pram Gada oraz Lise Lycka.”*

Poza omówieniem kilku określeń (czasami definicji) autonomii terytorialnej, jakie ogłoszono w ostatnich kilku dekadach, Habilitant proponował, korzystając z nich, własne, pojęcie opisowe, które ma stanowić zarazem pewne ramy dla późniejszych Jego rozważań. Uznaje On, że o autonomii terytorialnej można mówić, gdy istnieją lokalnie wybierane organy władzy ustawodawczej, działające w określonych granicach; podejmowane decyzje

przez taki organ nie podlegają kontroli władz centralnych; istnieje określony katalog przedmiotowych materii kompetencyjnych; istnieje lokalnie wybierany szef władzy wykonawczej; władza wykonawcza powinna być odpowiedzialna za realizację na terenie autonomii zarówno prawa krajowego, jak i lokalnego; istnieje niezależny system sądownictwa lokalnego; funkcjonuje administracja wspólnoty autonomicznej i jednostki administracji. Opis ten ma co prawda pewne ułomności z punktu widzenia ustrojoznawstwa (jest i niepełny, i nieprecyzyjny, np. w kwestii kontroli terytoriów autonomicznych przez władze centralne), ale dorobek Pana dr Tomasza Brańki nie jest przecież dorobkiem z tej dziedziny, a zatem nie może to skutkować postawieniem zarzutu merytorycznego. Nie jest to także opis kompletny. Jak się wydaje, Habilitant traktuje go raczej – i tak to przyjmuję - jako zakreszenie ram dla rozważań odnoszących się już do konkretnych, badanych przypadków autonomii. Jak zresztą sam pisze: *„Zdecydowano się na wybór koncepcji autonomii terytorialnej jako elastycznej formuły rozwiązywania konfliktów etnicznych oraz koncepcji realizacji – nie tylko deklaratoryjnej, ale również faktycznej – zasady samostanowienia narodów w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym.”* Podziela Pan dr Brańka także opinię, bardzo zresztą słuszną, że ustrój autonomii terytorialnej jest pośrednim rozwiązaniem między samorządem terytorialnym a jednostką ustroju federalnego. (Przekonanie to wcale nie jest powszechne, gdyż wielu badaczy ustrój autonomii terytorialnej określa federacją).

W części koncepcyjnej dorobku habilitacyjnego znajdujemy także wyraźne powiązanie autonomii terytorialnej z realizacją zasady prawa do samostanowienia, także w kontekście stosunków międzynarodowych. Determinuje to wyraźnie ukierunkowanie badań Habilitanta nad autonomią na tych obszarach, które etnicznie i geograficznie poważnie różnią się od pozostałej, znacznej części państwa unitarnego. *Per se* autonomia w takim zakresie jest współczesną i aktualną formą tego ustroju, ale – co należy mocno podkreślić - w pierwotnym rozumieniu tego pojęcia była szczególnego rodzaju ustroju i stanu polityczno-prawnego wewnętrznej jednostki terytorialnej państwa. Jednostki terytorialnej z reguły uprzywilejowanej względem pozostałej części terytorium, a której status polityczno-prawny uzasadniony był (jest) istotną odrębnością etniczną, narodową, geograficzną, kulturową, historyczną, gospodarczą. Należy jednak pamiętać, że o współczesnej postaci autonomii terytorialnej można mówić dopiero od dekady lat 70. i 80. XX wieku, kiedy to zastosowano tę formę ustrojową na całym terytorium państwa unitarnego, a nie tylko na wybranych jego częściach. Państwo unitarne w całości albo w znacznej części podzielone na wspólnoty autonomiczne, niezależnie od wskazanych wyżej powodów i uzasadnień (Włochy, Hiszpania, okresowo także Belgia) – to najważniejsze wyróżniki współczesnej autonomii. Szczególne

odrębności nazwałem swego czasu klasycznymi przesłankami autonomii, a swoiste wyjście poza ten krąg przesłanek przed kilkoma dekadami przyczyniło do dynamiki zastosowań takiego ustroju terytorialnego w świecie demokratycznym.

Nie oznaczało to i nie oznacza, że owe przesłanki klasyczne, które dla Habilitanta zakreslają pole badawcze, nie straciły na swej aktualności. Wręcz przeciwnie, w miarę procesów pobudzenia dążeń etnicznych lub narodowych, w ostatnich dekadach, nabrały jeszcze większego znaczenia (Katalonia, Szkocja). W tym kontekście można uznać, że badania Pana dr Tomasza Brańki są ważne. Powiązanie kwestii autonomii z prawem do samostanowienia i wykorzystaniem go przez mniejszości narodowe i etniczne jest ważną cechą i charakterystyką egzemplifikującą procesy decentralizacyjne współczesnych demokracji. Świadczy to także o znaczeniu tych zagadnień dla współczesnych stosunków międzynarodowych. *„Wynika to – zaznacza Habilitant - wprost z faktu, że we współczesnych stosunkach międzynarodowych zaobserwować można proces pluralizacji uczestnictwa, a w konsekwencji – utratę monopolu państwa na kształtowanie systemu międzynarodowego.”* Innymi słowy, założenia badawcze jakie zakreslił Pan dr Tomasz Brańka oceniam jako w pełni uzasadnione.

Powiązanie kwestii autonomii terytorialnej ze współczesną dynamiką zmiany stosunków międzynarodowych jest bardzo trafne. Wynika to nie tylko z faktu, że zwiększa się liczba podmiotów tych stosunków, także rodzajowo, ale przede wszystkim zwiększają się poziome i wertykalne relacje między tymi podmiotami. Tym samym, skala współzależności stosunków międzynarodowych dynamicznie zmienia się ilościowo i jakościowo. Ponad wszelką wątpliwość, ma rację Habilitant kiedy pisze, że autonomie terytorialne wywierają wpływ na kształt stosunków międzynarodowych. W tym kontekście, nie sposób pominąć i tej okoliczności, że obserwujemy od dziesięcioleci rosnącą liczbę regionów autonomicznych. Poniekąd wynika to z faktu rosnącej liczby państw. Choć, nie tylko. Habilitant trafnie zwraca uwagę na zmianę znaczenia terminów „terytorium” i „przestrzeni”, powstawanie świata „bez granic”, jeśli oczywiście przez granice będziemy rozumieć fizyczne i cywilizacyjne ograniczenia przemieszczania się ludzi, idei, informacji, wiedzy, kapitałów i dóbr gospodarczych. Wy tłumaczenia tych zjawisk można doszukiwać się nie tylko we współczesnych konkluzjach naukowych z zakresu stosunków międzynarodowych, politologii, socjologii czy ekonomii, ale już w klasycznych ujęciach koncepcji dyfuzji kulturowej.

Reasumując, w odniesieniu do tej części badań, metodologiczne ujęcie dotyczące wyboru pojęcia autonomii terytorialnej, celu badań, hipotez, związków z realizacją zasady samostanowienia, a także z zakresem części egzemplifikacyjnej, wskazanych metod

badawczych, moja ocena jest pozytywna. Z jedną uwagą polemiczną. Choć dorobek habilitacyjny Pana dr Tomasza Brańki z powodzeniem mieści się w nauce o międzynarodowych stosunkach politycznych, a tym samym nie jest dorobkiem z dziedziny ustrojoznawstwa i systemów politycznych, to jednak, w mej opinii, szkoda, że w tej części nie przytoczył On pojęcia (pojęć) partii regionalnej. Wszak partie regionalne, w szczególności kiedy występują jako partie etnoregionalne, są najczęściej występującymi podmiotami artykułującymi polityczne interesy społeczności regionalnych, a ich działalność przekłada się bezpośrednio na wyniki sondaży i referendum (kanadyjskie terytorium Nunavut należy do wyjątków). Poza tym, niejednokrotnie zresztą w publikacjach Habilitanta znajdujemy przywołanie niektórych z tych partii.

Powyższe rozważania zostały zamieszczone przede wszystkim w publikacji „*Treść i zakres pojęcia „autonomia”. Wyzwania definicyjne ...*”. Gdyby Habilitant przedstawił swój dorobek w jednej książce, najpewniej byłby to rozdział pierwszy takiej pracy.

Pozostałe publikacje, stosownie do tematu i tez osiągnięcia można by podzielić następujące grupy tematyczne:

- odnoszące się do aspektów międzynarodowych autonomii w państwach nordyckich (Grenlandia, Wyspy Owcze, Wyspy Alandzkie), a to: „*Status terytorium zamorskiego Wspólnot Europejskich na przykładzie Grenlandii*” „*Geopolityczny status Królestwa Danii – mit państwa unitarnego*”, „*Znaczenie Grenlandii w polityce Danii oraz we współczesnych stosunkach międzynarodowych*”, „*The Aland Islands as an Example of economic development in a Peripheral Region ...*”, „*Sytuacja prawnomiędzynarodowa Wysp Alandzkich w Unii Europejskiej*”, „*Demilitarization and neutralization – the case of the Åland Islands*”, „*Greenland – from Autonomy to (In) Dependence*” (siedem publikacji);
- autonomii a prawa do samostanowienia „*Supporters and Opponents of Autonomous Solutions*”, „*Reconfirming the State Borders...*”;
- praw ludności rodzimej i skali tego zjawiska „*Indigenous Peoples...*”, „*Anti-Terrorism War...*”;
- publikacje dotyczące pojedynczych zagadnień (przypadków), nie zawsze autonomii terytorialnej: „*Overseas Countries ...*” „*Scotland...*” „*Nunavut...*” „*Polarny jedwabny szlak...*” „*Tornio Haparanda ...*” (pięć publikacji).

Pytanie jakie musi sobie postawić recenzent dotyczy odpowiedzi na pytanie czy wszystkie te publikacje mieszczą się w zakresie wskazanego tematu osiągnięcia habilitacyjnego? Tym bardziej, że Pan dr Tomasz Brańka bardzo wyraźnie zaznacza w autoreferacie; „*Zamierzeniem podjętych badań było wypełnienie luki badawczej w*

istniejących studiach empirycznych dotyczących współczesnej autonomii terytorialnej, a także wzbogacenie ujęcia teoretycznego, dodatkowo w sposób pozwalający na aplikację tego rozwiązania w innych skalach. W efekcie, zamierzeniem badawczym była próba stworzenia na płaszczyźnie teoretycznej katalogu cech warunkujących istnienie rzeczywistej autonomii terytorialnej oraz bazowego **modelu funkcjonowania autonomii terytorialnej.**” (s.7). Zauważalna jest dość zróżnicowana tematyka i zakres tych publikacji. Pierwsza grupa dotyczy egzemplifikacji tych autonomii, które zostały wymienione w temacie osiągnięcia: „...ze szczególnym uwzględnieniem terytoriów autonomicznych państw nordyckich.”. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że niezależnie od bałaganu pojęciowego o autonomii terytorialnej, o czym sam wielokrotnie w publikacjach wspominałem, kryterium podstawowym uznania i zaklasyfikowania ustroju jednostki terytorialnej jako autonomii jest kryterium ustawowym. Innym słowy, to prawo krajowe rozstrzyga o tej kwestii. Wątpliwości powstają wówczas, gdy prawo krajowe milczy na ten temat albo „nadużywa” pojęcia „autonomia” (w większości przypadków, w odniesieniu do samorządu terytorialnego). Ponadto, czasami przedstawiciele nauk prawnych bezkrytycznie podążają za takim ustawowym rozumieniem pojęcia „autonomia”. W sytuacjach wątpliwych, jednoznaczna i poparta argumentami kwalifikacja naukowa niewątpliwie jest prawem autora. Mając na względzie te zastrzeżenia, do grupy analizowanych przez Habilitanta terytoriów autonomicznych nordyckich można zaliczyć Grenlandię, Wyspy Owcze i Wyspy Alandzkie. Nie budzi wątpliwości także przypadek Szkocji. Jednak *casus* terytorium Nunavut jest nieco odrębny. Jak wiadomo, w federalnym ustroju Kanady pozycja ustrojowa prowincji i terytoriów jest odmienna. Jednak Habilitant nie wykazał, że terytorium Nunavut kwalifikuje się do uznania go za autonomię terytorialną, a nie jednostkę federalną. Do tej grupy publikacji można by ewentualnie zaliczyć także artykuł o współpracy dwóch gmin granicznych (fińsko-szwedzkich) tworzących specyficzną i unikatową transgraniczną jednostkę „*Tornio Haparanda ...*”, które co prawda nie mają statusu autonomicznego, ale mogą być przykładem współpracy motywowanej względami historycznymi, geograficznymi i kulturowymi.

Pozostałe wskazane publikacje budzą już pewne pytania. Pamiętając jednak, że Habilitantowi chodzi o znaczenie autonomii terytorialnej we współczesnych stosunkach międzynarodowych i to z punktu widzenia ziszczenia się zasady prawa do samostanowienia, zagadnienie ma nieco szersze aspekty. Z tego też powodu, można za uzasadnione uznać włączenie dwóch publikacji dotyczących realizacji wspomnianej zasady, a także dwóch o prawach ludności rodzimej (tubylczej), w tym, w kontekście ograniczeń wynikających z podejmowanych działań antyterrorystycznych.

Pośrednie znaczenie w kontekście tematu ma publikacja o kilkudziesięciu terytoriach zamorskich kilku państw Unii Europejskiej (Wielkiej Brytanii, Francji i Holandii) leżących poza granicami Europy. Choć z reguły korzystają one z odmiennych uregulowań ustrojowych, to nie sądzę, by z tej racji można je było zaliczyć *en bloc* do interesującej nas grupy ustrojowej. Zróżnicowania ustrojowe tych terytoriów są istotne (np. między francuskimi a brytyjskimi). Francja, dla przykładu, skrzętnie unika podejmowania kwestii autonomii terytorialnej (między innymi w kontekście Korsyki, Północnej Katalonii i Baskonii Północnej). Poza tym, odmienna od metropolii jest ich pozycja w stosunkach międzynarodowych. Niewątpliwie zagadnienie to wymagałoby poważnych badań porównawczych. Publikacja ta może mieć jednak znaczenie dla pewnego zilustrowania zagadnień jakim są współczesne ustroje byłych obszarów kolonialnych. W tym kontekście, z powodzeniem można by objąć takim zamierzeniem badawczym wiele innych obszarów na świecie.

Jeśli chodzi o publikację dotyczącą polityki Chin w rejonie Arktyki („*Polarny jedwabny szlak...*”), to niestety, nie widzę istotnych związków z tematyką habilitacji.

Reasumując, zdecydowana większość publikacji jest bezpośrednio albo pośrednio powiązana z tematem habilitacyjnym. Mogłaby być ona jednak mniej liczna, gdyż i tak z powodzeniem spełniłaby wymagania osiągnięcia habilitacyjnego.

Poza pracą dotyczącą zagadnień terminologicznych, najważniejsza jest zatem grupa siedmiu publikacji o Grenlandii, Wyspach Owczych i Wyspach Alandzkich. Autor przedstawił to zagadnienie odwołując się do argumentacji historycznej, geograficznej, politologicznej i międzynarodowej. Wszystkie te przypadki odgrywały szczególną pozycję w międzynarodowych stosunkach politycznych, głównie z racji swego ważnego znaczenia geopolitycznego. Z tego też powodu, niejednokrotnie były w kręgu zainteresowania państw trzecich, a ich status określa nie tylko wewnętrzne prawo krajowe Danii i Finlandii. Pierwotną i podstawową przesłanką ich odrębności jest - jak sądzę - przesłanka geopolityczna. Na tyle ważna by determinowała ich statusy prawne, w tym oczywiście prawnomiędzynarodowe. Nie można oczywiście pominąć znaczenia odrębności narodowej, etnicznej, choć wydaje się, że ze względu na skromną liczebnie populację tych terytoriów, to jednak względy geopolityczne stanowiły najważniejszą determinantę regulacji prawnomiędzynarodowych. Innymi słowy, uznanie i poszanowanie prawa do samostanowienia odgrywa, w moim przekonaniu, w tym kontekście mniejsze znaczenie, a w każdym razie co najwyżej drugorzędne.

Pan dr Tomasz Brańka w tej grupie publikacji dokonał analitycznego opisu aspektów historycznych i międzynarodowych, w tym relacji z UE tych terytoriów. Zagadnienia

ustrojowe zostały potraktowane dość powierzchownie. Znajdujemy także wątki dotyczące dążeń do budowy własnej państwowości (głównie Grenlandia). Przypadek Grenlandii jest zresztą szczególny. Względna samodzielność w stosunkach międzynarodowych tej wyspy jest oczywiście uznaniem praw Inuitów, ale wydaje się, że ma to znaczenie wtórne wobec znaczenia czynnika geopolitycznego Grenlandii i międzynarodowego kontekstu tej narodowości, zamieszkującej przecież także tereny Kanady, Alaski i Syberii.

W kontekście sytuacji międzynarodowego znaczenia autonomii terytorialnej uważam także za ważne publikacje dotyczące praw ludności rodzimej (tubylczej) w skali światowej. Są to bowiem prace kreślące szerokie tło problemu w skali globalnej. Z problemem, który wiąże się z jednej strony z trwałą tendencją zwiększania się liczby państw, ale także z poważnym przeszkodami, nierzadko związanymi z bezpieczeństwem międzynarodowym lub bezpieczeństwem i integralnością terytorialną państw już istniejących. W tej grupie rozważań mieszczą się także i te podjęte problemy, które dotyczą prezentacji argumentacji przeciwników decentralizacji (głównie autonomii) z racji uznania jej za zagrożenie integralności państwa lub przyczyniającej się do wzrostu dążeń separatystycznych.

Warto jeszcze raz podkreślić, że publikacje te spełniają wymagania rzetelności naukowej, tak pod względem merytorycznym jak i formalnym (tzw. warsztatu). A w mej opinii, najzupełniej wystarczałyby by wypełnić wymogi osiągnięcia habilitacyjnego.

Wnioski końcowe zazwyczaj są nie tylko weryfikacją założeń wstępnych, ale także ważnym elementem oceny procesu tworzenia dzieła naukowego z punktu widzenia wiarygodności, metodologii, metod, rzetelności i obiektywizmu. Jeśli zgłoszono do dorobku habilitacyjnego wiele publikacji, wnioski powinny znaleźć się w autoreferacie. I tak też Pan dr Tomasz Brańka postąpił. Znajdujemy je na ss.19-21 autoreferatu. W sumie jest ich 17. Przy takiej ich liczbie, za wskazane uważam dokonanie ich oceny w nawiązaniu do najważniejszych zagadnień osiągnięcia habilitacyjnego.

O zagadnieniach terminologicznych – których dotyczy kilka wniosków - jakie podjął Habilitant już wcześniej wyraziłem swą opinię. Jego rozważania na ten temat uważam za zasadne. Co do pozostałych, moja ocena jest także syntetyczna:

1) podzielam opinię Autora, że autonomia terytorialna ma zapewnić *„różnym segmentom podzielonego społeczeństwa na realizowanie swoich aspiracji do samostanowienia wewnętrznego, przy jednoczesnym utrzymaniu integralności terytorialnej danego państwa.”* Nie określiłbym bym jej jednak jako *„administracyjne narzędzie gwarantujące ustrojowe stabilność terytorialnej integralności państwa”*. Raczej należałoby posługiwać się pojęciem bardziej pojemnym: *narzędzia ustrojowego*. Sprowadzenie kwestii autonomii, podobnie jak i

samorządu terytorialnego do płaszczyzny administracyjnej uważam za nazbyt wąskie, a nawet za błędne.

2) czy autonomia gwarantuje integralność państwa, czy zapewnia, że nie pojawią się skuteczne tendencje separatystyczne? Jeśli ocenimy zmiany na mapie politycznej świata, czy nawet tylko Europy, w okresie ostatnich kilku dekad, to z łatwością zobaczymy jak bardzo uległa ona zmianie, nie tylko co liczby państw, ale i zmian granic. Nie istnieje chyba mechanizm skutecznie udaremniający ten proces. Można jedynie mówić o procesach harmonizujących, sprzyjających koncyliacyjnym metodom rozwiązywania ewentualnych konfliktów politycznych czy narodowych, w ramach jednostki terytorialnej oraz pomiędzy nią a resztą terytorium, władzami centralnymi, innymi wspólnotami etc. Trafna uwaga Habilitanta : *„dla poprawnego funkcjonowania autonomii terytorialnej nie wystarczy zadbać jedynie o właściwy balans pomiędzy uprawnieniami władz centralnych i autonomicznych. Instytucjonalna konstrukcja musi zostać wzmocniona przez dynamiczny i inkluzywny system demokratycznego współzarządzania, oferując jednocześnie gwarancje zarówno dla władz autonomicznych, jak i centralnych”*. I dalej: *„choć autonomia terytorialna niesie w sobie potencjał łagodzenia istniejących sporów, to nie jest uniwersalnym panaceum na wyzwania różnorodności społeczeństwa.”* Decentralizacja zapewne jest taką płaszczyzną, która to umożliwia, choć bywa, że całkowicie tego nie znosi (np. Katalonia, Szkocja). Sądzę, że zasadnicze znaczenie ma kształt ustroju jednostki terytorialnej i zakres jej samodzielności. Wiele badań socjologicznych i historycznych to potwierdza. *A contrario*, centralizm takie konflikty raczej pogłębia, a jeśli następuje ich *wyciszenie*, np. poprzez zastosowanie metod represyjnych, to jest tylko kwestią czasu kiedy wybuchną one jeszcze z większą siłą, generując konflikty o charakterze militarnym, międzynarodowym, czy nawet zagrażające bezpieczeństwu i pokojowi międzynarodowemu. Uwaga ta dotyczy także decentralizacji pozornej towarzyszącej nierzadko demokracji pozornej. Przykłady rozpadu niedemokratycznych federacji są aż nadto dobitne (ZSRR, Czechosłowacja, SFRJ). Zalecenie Habilitanta, że *„rozwiązania autonomii terytorialnej muszą zawsze być uzupełnione o mechanizmy, które wprowadzają instytucje, mające na celu rozwiązywanie pozostałych lub pojawiających się problemów w pokojowy sposób.”* jest całkowicie uzasadnione. Jedną z granic decentralizacji jest integralność terytorialna państwa, a tym samym zakres autonomii, także i innych postaci decentralizmu, nie może owej granicy przekraczać. Jej przekroczenie jest nie tylko końcem decentralizacji, ale i państwa w jego dotychczasowej terytorialnej postaci. Z tego też powodu żądania niepodległościowe jakie nieraz są wysuwane ze strony partii regionalnych lub organów wspólnot autonomicznych wywołują skutki nie tylko wobec

wspólnoty, ale także wobec całego państwa i otoczenia międzynarodowego. Mają też często charakter destabilizujący, a zatem żądania takie mogą i powinny być artykułowane tylko w zgodzie z prawem krajowym i prawem międzynarodowym. W przeciwnym razie mogą przyczyniać do wybuchu konfliktów zbrojnych.

4) wniosek, że *„autonomia terytorialna jako rozwiązanie wykazuje swoje niedoskonałości w sytuacji braku zbieżności między grupą a danym terytorium. Żądania grup nie zawsze są bowiem zorientowane terytorialnie.”* jest także całkowicie uzasadniony. Już przecież z samej nazwy wynika, że chodzi o autonomię terytorialną, a tym samym bez *terytorium* rozważania w tym kontekście i w takim ujęciu są bezprzedmiotowe. *„(...) współczesny model autonomii terytorialnej – pisze w innym miejscu Habilitant - nie powiela jedynie rozwiązań samorządowych czy federalnych (Domagała, Iwanek, 2014). Autonomia terytorialna w formie asymetrycznej z jednej strony podlega głębokim przemianom w procesach konstytucyjnych (jak zaobserwować można na przykładach w Hiszpanii oraz Wielkiej Brytanii), z drugiej jednak strony ulega dalszemu poszerzeniu i pogłębieniu, jak w analizowanych przykładach nordyckich terytoriów autonomicznych. Rozwiązanie to może być z powodzeniem stosowane jako rozwiązanie niesymetryczne nawet w odniesieniu do federacji (np. Nunavut w Kanadzie)”*.

5) trafny jest wniosek, że nie istnieje jeden model autonomii, a tym samym *„funkcjonujące przykłady autonomii terytorialnej mogą służyć zarówno jako wartość skonkretyzowana (concrete value) – na poziomie przykładu zinstytucjonalizowanego rozwiązania; jako wartość konceptualna (conceptual value)”* a *„analizowane szczegółowo w przedłożonym osiągnięciu studia przypadków, to wyspy. Zgodnie z definicją M. Tkacika charakteryzują się silną autonomią, wyrażającą się zarówno w (i) znaczącym zasięgu, (ii) istotnym zakresie kompetencji oraz (iii) dużej odrębności”*. Charakterystyka autonomii terytorialnej i wskazanie jej istotnych cech możliwe jest poprzez analizę konkretnych przypadków i znalezienie pewnego wspólnego dla nich mianownika.

6) w zakresie wpływu czynnika zewnętrznego nie sposób nie zgodzić się Panem dr Brańką, że *„autonomia terytorialna nie funkcjonuje jako niezależny system oderwany od wpływu czynników zewnętrznych.”* Drugą część tej opinii należy już potraktować jako zalecenie, niestety rzadko spotykane: *„Niezbędne jest zatem wcześniejsze zaprojektowanie swoistego instytucjonalnego offsetu, dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania i rozwoju autonomii”*. Jednak nie bez przyczyny użyłem określenia *czynnika zewnętrznego* (choć lepiej powiedzieć *otoczenia zewnętrznego*). Chodzi tu jednak o kulturowe (w sferze prawa i polityki) wpływy zewnętrznego otoczenia (nie jako nakazy czy naciski, ale sprawdzone,

godne naśladowania rozwiązania ustrojowe) na krajowe regulacje dotyczące autonomii (np. wpływ rozwiązań włoskich i portugalskich na rozwiązania hiszpańskie jest bezdyskusyjny). „*Autonomia powinna być zatem – zaznacza Habilitant - postrzegana jako koncept relacyjny, zawsze ujmowany w „relacji do”: zarówno państwa, w skład którego wchodzi; innych państw (często sąsiadujących); innych dostępnych rozwiązań autonomicznych; innych regionów czy pozostałych uczestników stosunków międzynarodowych*”.

W sumie, oceniam wnioski za merytorycznie poprawne. Nie tylko z punktu widzenia związków z załączonymi publikacjami, ale także i weryfikacji założeń wstępnych i tematu dorobku habilitacyjnego. Pozostają także w związku z aktualnym stanem badań.

Pozostałe osiągnięcia naukowe i popularyzatorskie

Poza wskazanymi osiągnięciami habilitacyjnymi do dorobku publikacyjnego dr Tomasza Brańki zaliczyć należy prace wskazane już we wstępnej części recenzji (s.5-6), a które pozostają w związku z obszarami badań z zakresu zrównoważonego rozwoju, współczesnych stosunków międzynarodowych i europejskimi systemami szkolnictwa wyższego. W sumie Habilitant wskazał 10 publikacji. W większości są to wydawnictwa krajowe (prawie wszystkie w monografiach wieloautorskich). Cztery z nich zostały ogłoszone w języku angielskim. Tematycznie dotyczą wielu zagadnień (uchodźców, polityki edukacyjnej, metod edukacyjnych, kwestii Kosowa, wojny w Iraku, relacji Węgry-UE). Habilitant wykazał związki tych publikacji z prowadzonymi zajęciami dydaktycznymi.

Dr Tomasz Brańka po uzyskaniu stopnia naukowego doktora uczestniczył aktywnie (z referatem) w 33 konferencjach międzynarodowych i krajowych (m.in. w Niemczech, Rosji, Czechach, Litwie, Finlandii), seminariach i debatach naukowych. Uczestniczył także w wielu komitetach naukowych konferencji. Posiada znaczny udział w projektach badawczych, w tym o zasięgu międzynarodowym, niejednokrotnie także jako autor projektu (w sumie 20 projektów). Należy podkreślić, że bierze udział w konsorcjum badawczym „Belt and Road Research Group”, w którym uczestniczą także uczelnie amerykańskie. (szczegóły w załączniku). Wielokrotnie korzystał z programu Erasmusa. (szczegóły tej aktywności są wymienione w załącznikach, a także potwierdzone załączonymi certyfikatami).

Warto zwrócić uwagę także na działalność organizacyjną Habilitanta. Poza udziałem w pracach organizacyjnych konferencji naukowych i przygotowywaniu projektów badawczych, Pan dr Tomasz Brańska przez dwie kadencje pełnił funkcję prodziekana do spraw współpracy międzynarodowej WNPiDz UAM, był koordynatorem

programu Erasmus, członkiem kilku komisji rektorskich, w tym do spraw badań i współpracy z zagranicą, koordynatorem ds. ECTS, pełnomocnikiem Rektora ds. Uniwersytetu Bałtyckiego, a także bardzo wielu innych. Brał udział w działaniach na rzecz internacjonalizacji uczelni.

Udział Habilitanta w zakresie popularyzacji nauki należy powiększyć o **aktywność** w prowadzeniu wykładów otwartych dla słuchaczy nieakademickich. Uczestniczył także w zespołach eksperckich. Brał udział w wielu kursach i sympozjach w celu **podnoszenia** kwalifikacji zawodowych.

Należy podkreślić, że Pan dr Tomasz Brańka był promotorem pomocniczym w postępowaniu doktorskim, zakończonym pomyślnie.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, International Science Association, Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, a także Baltic University Programme.

Wielokrotnie był nagradzany nagrodami Dziekana WNPiDz i Rektora UAM.

Wykaz tych osiągnięć jest znaczny i z pewnością ponad przeciętny. Szczegółowe dane zawarte są w dokumentacji habilitacyjnej.

Ocena końcowa

Biorąc pod uwagę wymogi formalne, ale także i moje doświadczenie jako wielokrotnego recenzenta w przewodach habilitacyjnych na zasadach obiektywizmu i bezstronności oceniam **pozytywnie** dorobek habilitacyjny Pana dr Tomasza Brańki. Co prawda, w dokumentacji brak danych o liczbie cytowań, publikacjach w bazie JCR lub ERIH, a jedynie wskazany został indeks Hirsha na poziomie 2, to nie stanowi to przeszkody dla powyższej oceny. Ocena bowiem ma być kompleksowa. Innymi słowy, w mej opinii **uwzględniłem** wszystkie kryteria, a tym samym brak jednego z parametrów nie jest przeszkodą oceny całościowej. Biorąc pod uwagę bogaty dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski moja ocena jest pozytywna. Uzasadniam ją następująco: 1) Nie ulega wątpliwości, że podjęcie tematu badawczego, który wymagał badań nad konkretnymi przypadkami autonomii terytorialnej w kontekście nauki o międzynarodowych stosunkach politycznych nie było zadaniem łatwym. 2) Habilitant z powodzeniem skorzystał z wielu krajowych i zagranicznych ujęć teoretycznych autonomii we współczesnym i klasycznym rozumieniu, stworzył na użytek swych prac pojęcie pozwalające określić zakres badań. Dzięki temu metodologicznie osiągnięcie to jest poprawne. 3) Trafnie powiązał

kwestię autonomii w wybranych państwach z zagadnieniem prawa do samostanowienia, a także rolą i znaczeniem autonomii we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Ten wątek jest bez wątpienia wartościowy i stanowi o oryginalności badań i publikacji. 4) Znaczna liczba publikacji to publikacje w języku angielskim, nierzadko też we współpracy z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. 5) Pan dr Tomasz Brańka posiada bardzo bogaty dorobek badawczy, tak jeśli chodzi o udział w projektach badawczych, jak i konferencjach naukowych. 6) Znaczna część Jego dorobku powiązana jest z dydaktyką. Liczba i charakter prowadzonych zajęć dydaktycznych świadczy o tym, że jest doświadczonym nauczycielem akademickim. 7) Dorobek organizatorski i popularyzatorski jest ponad przeciętny. 8) Jest uznanym badaczem zarówno w kraju jak i zagranicą, a Jego działalność naukowa jest od lat wyraźnie problemowo określona.

Przedłożenie opinii pozytywnej wynika ponadto z mojego przekonania, że dr Tomasz Brańka wnosi istotny wkład w rozwój nauki w obszarze i w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późn. zmianami).

Katowice, styczeń 2020 r.

Zastrzeżenie: nie wyrażam zgody na opublikowanie w ogólnodostępnych stronach internetowych mojego własnoręcznego podpisu.